

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ**

Кафедра податків і фіскальної політики

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Податок на доходи фізичних осіб у системі прямого оподаткування»

**Виконала студентка групи ФО-41
Матвійчук Роксолана Ярославівна**

**Науковий керівник: *викладач*
Іванова Анна Миколаївна**

План

Вступ

1. Податок на доходи фізичних осіб як важлива складова системи прямого оподаткування: економічна сутність та механізм справляння.
2. Роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні дохідної частини бюджету.
3. Перспективи вдосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб на основі використання зарубіжного досвіду.

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

Зміст

Вступ	4
1. Податок на доходи фізичних осіб як важлива складова системи прямого оподаткування: економічна сутність та механізм справляння	6
2. Роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні дохідної частини бюджету	14
3. Перспективи вдосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб на основі використання зарубіжного досвіду	19
Висновки	25
Список використаних джерел	27
Додатки	29

Вступ

Актуальність теми. Податки є головним бюджетоутворюючим елементом та важливим інструментом регулювання соціально-економічних процесів, що відбуваються у державі. Вони зачіпають найважливіші сторони життя людини і суспільства. З-поміж усіх податків центральне місце займає податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який є складовою системи прямого оподаткування. ПДФО є вагомим регулятивним важелем розподілу фінансових ресурсів між державою та населенням, під час його справляння формуються взаємозв'язки платника податку та держави, оскільки кожен платник стає учасником бюджетного процесу в частині формування доходів.

Актуальність дослідження проблеми оподаткування доходів фізичних осіб виходить із важливого значення ПДФО, адже цей податок є одним із найстабільніших та найдієвіших джерел формування дохідної частини бюджету, забезпечує фіскальну достатність бюджету, а разом з тим, виконує важливу соціальну роль, так як він чинить безпосередній вплив на рівень доходів населення.

В Україні система прямого оподаткування зазнавала численних трансформацій та перетворень, використовувалася як прогресивна, так і пропорційна шкала оподаткування особистих доходів. При цьому з точки зору фіскальної достатності та соціальної справедливості, ПДФО у різні періоди сприймався неоднозначно.

Дослідження у галузі оподаткування доходів фізичних осіб проводили низка зарубіжних та українських науковців. Вітчизняна податкова наука у цій галузі представлена працями таких вчених: К. Безверхий, Л. Духновська, Л. Коцан, О. Найденко, Л. Сідельникова, Н. Танклевська, І. Чугунов, К. Швабій, Ю. Швець, Л. Юрчишина.

Так, професор Сідельникова та Найденко висвітлює проблему реалізації принципу соціальної справедливості в оподаткуванні [10], а професор Чугунов у своїх працях розглядає ПДФО як один із інструментів державного регулювання економічних процесів держави [14]. Методологія та практика

оподаткування доходів населення ґрунтовно висвітлена у статтях та монографії Швабія К. [15].

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування податку на доходи фізичних осіб як важливої складової системи прямого оподаткування, визначення його економічної сутності та ролі у формуванні доходів бюджету.

Досягнення даної мети зумовлюється виконанням таких завдань:

1. Дослідити податок на доходи фізичних осіб як важливу складову системи прямого оподаткування, його економічну сутність та механізм справляння.
2. Оцінити роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні дохідної частини бюджету.
3. Визначити перспективи вдосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб на основі використання зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження є оподаткування доходів фізичних осіб.

Предметом дослідження виступають теоретико-практичні засади справляння податку на доходи фізичних осіб.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувались загальноприйняті методи системного і комплексного дослідження: метод порівняльного аналізу, розрахунково-конструктивний метод, статистико-економічні методи, метод порівняння, графічний метод, методи факторного аналізу, метод логічного узагальнення.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі й нормативно-правові акти, що регламентують питання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а також офіційні статистичні дані.

Курсова робота, загальним обсягом 31 сторінка, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 17 найменувань, двох додатків. Робота ілюстрована 3 рисунками та 3 таблицями.

1. Податок на доходи фізичних осіб як важлива складова системи прямого оподаткування: економічна сутність та механізм справляння.

Оподаткування доходів є не тільки вагомим джерелом формування бюджетних ресурсів держави, але і важливим фінансовим важелем соціально-економічних процесів, оскільки впливає на обсяг і структуру доходів платників, рівень їх заощаджень, активність інвестиційної діяльності, процеси нагромадження капіталу, визначаючи обсяги сукупного споживання та інші чинники стабільності та розвитку суспільства.

Оподаткування доходів фізичних осіб входить до фінансового механізму держави. У результаті перерозподілу доходів фізичних осіб, з одного боку, реалізується економічна доктрина щодо рівня добробуту різних верств населення, а з іншого – формується фінансова база держави. Податок із доходів фізичних осіб має скерованість на соціальну справедливість податкової системи, оскільки ставить рівень оподаткування в пряму залежність від обсягів доходу платника [7].

Виходячи з вищесказаного зрозуміло, ПДФО виконує фіскальну та регулюючу функції.

Податок на доходи фізичних осіб набув поширення у світі у зв'язку з зростанням індивідуальних доходів, їх урізноманітненням (нерухомість, цінні папери, підприємства) та зосередженням у одного платника, що зробило більш доцільним сукупне оподаткування доходів.

Місце та роль податку в системі оподаткування визначається через його переваги. Якими зокрема є:

- обкладання платника податком відбувається відповідно до його платоспроможності;
- один з основних податків, який дозволяє в максимальному ступені реалізувати основні принципи оподаткування: справедливість і рівномірність розподілу податкового тягаря;

- у багатьох країнах застосовується прогресивна шкала оподаткування та неоподатковуваний мінімум, що є свідченням соціальної справедливості;
- дозволяє оподатковувати доходи з різних джерел походження;
- вважається однією з найбільш досконалих форм оподаткування, адже охоплює основне джерело, з якого повинні сплачуватися податки – чистий дохід суспільства;
- дозволяє змінювати розмір кінцевих доходів населення без зміни відповідності між результатами праці та її оплатою;
- впливає на структуру кінцевих доходів населення, а отже, і на структуру потреб населення;

В сучасних умовах ринкової економіки, де існують різні форми власності, побудова системи оподаткування здійснюється на демократичних засадах, із забезпеченням рівності та неупередженості до усіх платників податку незалежно від форми власності та його діяльності, а також із врахуванням всіх доходів, які фізична особа отримує з різних джерел.

Залежно від цілей державної політики змінюється розмір податкового навантаження. Так, якщо держава має на меті наповнення бюджету, тобто збільшення доходів від оподаткування, то збільшуються ставки оподаткування, а отже і податкове навантаження, проте таке збільшення є фіскально ефективним лише до певної точки. Якщо ж метою є покращення рівня життя громадян та стимулювання економічного розвитку, то величина податкового навантаження зменшується.

Досягнення тієї чи іншої мети можливе лише при повному врахуванні всіх факторів, які впливають на величину надходжень від оподаткування доходів фізичних осіб. Такими факторами є:

- чисельність населення;
- платоспроможність платників податку;
- розмір доходів, що підлягають оподаткуванню (база оподаткування);
- ставки податку;
- надання податкових пільг та знижок;

- рівень тіньової економіки, правопорядку в суспільстві та законслухняність громадян;
- стабільність податкового законодавства.

Як економічна категорія ПДФО має декілька характеристик (рис. 1.1.).

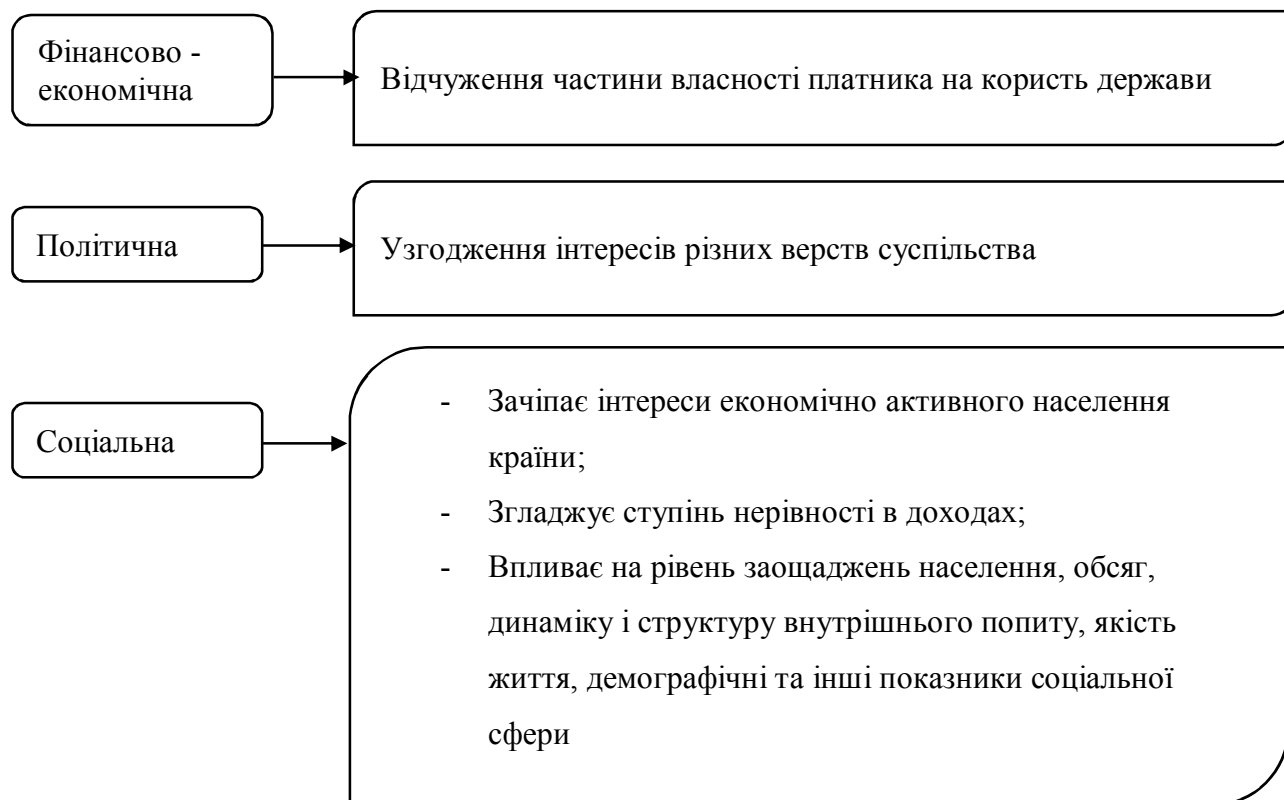

Рис. 1.1. Характеристики ПДФО

Джерело: складено автором за даними [17].

Порядок нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб в Україні регулюється розділом IV Податкового кодексу України. Механізм нарахування і стягнення податку на доходи фізичних осіб повинен базуватися на складових елементах системи оподаткування та чинному податковому законодавстві (Додаток А).

Отже, відповідно до ст.162 Податкового кодексу України платниками ПДФО вважаються [8]:

- фізична особа - резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;

- фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- податковий агент.

Не є платником податку нерезидент, який отримує доходи з джерела їх походження в Україні і має дипломатичні привілеї та імунітет, встановлені чинним міжнародним договором України, щодо доходів, які він отримує безпосередньо від провадження дипломатичної чи прирівняної до неї таким міжнародним договором діяльності.

Об'єктом оподаткування резидента є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);
- іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Місячний оподатковуваний дохід складається із суми оподатковуваних доходів, нарахованих (виплачених, наданих) протягом такого звітного податкового місяця.

Загальний річний оподатковуваний дохід дорівнює сумі загальних місячних оподатковуваних доходів, іноземних доходів, отриманих протягом такого звітного податкового року, доходів, отриманих підприємцем від підприємницької діяльності, і доходів фізичної особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність.

Для нерезидента, об'єктом оподаткування ПДФО є: загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід із джерелом його походження в Україні; доходи з джерелом їх походження в Україні, що підлягають остаточному обкладенню ПДФО при їх нарахуванні (виплаті, наданні).

Базою оподаткування є загальний оподатковуваний дохід, з урахуванням особливостей, визначених цим розділом.

Загальний оподатковуваний дохід - будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.

Ставка податку становить 18 відсотків бази оподаткування щодо доходів, нарахованих (виплачених, наданих) у тому числі, але не виключно у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами.

Окрім того, ставки податку на пасивні доходи до бази оподаткування становлять 0%, 5%, та половинний розмір основної ставки - 9% (для дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, що не потрапили під дію пп. 167.5.2 ПКУ, тобто нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток) залежно від виду пасивного доходу [8].

Регулювання податкових ставок залежить від ряду чинників, основними серед яких є політичні та економічні. Протягом тривалого часу в Україні застосовувалися прогресивні ставки щодо оподаткування доходів громадян, залежно від рівня доходу платників [17].

Починаючи з 2016 року зі вступом в дію змін до Податкового кодексу України відбулося скасування прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб та відмова від диференціації громадян при оподаткуванні залежно від рівня їх доходів. Протягом двох років діє єдина ставка ПДФО у розмірі 18%, за виключенням оподаткування деяких пасивних доходів (дивіденди за певних умов) за ставками 5% та 9%.

Особою, відповідальною за нарахування, утримання і сплату (перерахування) до бюджету ПДФО, є платник податку, у тому числі податковий агент, який виплачує доходи фізичним особам. Податок, утриманий із доходів фізичних осіб (як резидентів, так і нерезидентів), зараховується до бюджету.

ПКУ передбачено, що всі платники податків повинні бути зареєстровані або взяті на облік в територіальних органах ДФС України за місцем:

- знаходження юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів;
- розташування (реєстрації) їх підрозділів, рухомого і нерухомого майна, об'єктів оподаткування або об'єктів, які пов'язані з оподаткуванням або через які здійснюється діяльність.

Юридична особа, яка має неуповноважені відокремлені підрозділи, що знаходяться в іншій, ніж така юридична особа, місцевості, повинні стати на не-основний податковий облік як платник окремих видів податків, зокрема ПДФО, за місцем знаходження кожного свого підрозділу. Таким чином, із вищевикладеного виходить, що:

- головне підприємство повинне перебувати на обліку в територіальному органі ДФС України за своїм місцезнаходженням (реєстрацією);
- філії, представництва та інші відокремлені підрозділи, наділені повноваженнями нарахування і сплати ПДФО, повинні бути взяті на облік в органі ДФС за своїм місцезнаходженням;
- головне підприємство, що має неуповноважені підрозділи, повинне стати на облік в органі ДФС за місцезнаходженням таких підрозділів як платник окремого виду податку (для нього це буде неосновне місце обліку) [1;8].

Щодо строків сплати податку, то у 2017 році порядок виплати (нарахування) доходу та сплата податку такі:

1. Якщо грошові кошти перераховано фізособі в безготівковій формі або отримано з банківського рахунку в касу для виплати заробітної плати (пп. 168.1.2 ПКУ), то сплата здійснюється одночасно з перерахуванням або отриманням коштів.
2. Якщо дохід надається у негрошовій формі або виплачується готівкою з каси (пп. 168.1.4 ПКУ), то сплата здійснюється протягом трьох банківських днів за днем такого нарахування (до 2017 року сплата мала відбутися протягом дня, що настає за днем нарахування).

3. Дохід нараховується податковим агентом, але не виплачується (не надається) платнику податку (пп. 168.1.5 ПКУ) сплата здійснюється протягом 30 календарних днів, наступних за місяцем нарахування доходу.

Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отримуваного від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги (ПСП).

Податкова соціальна пільга застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата, якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень.

Розмір прожиткового мінімуму на 1 січня поточного року становив 1600 грн. Відповідно у поточному році ПСП застосовується до доходу, що не перевищує 2240 грн. ($1600 * 1,4 = 2240$ грн.)

ПСП дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, - для будь-якого платника податку. Ця ставка є базовою, і як вже було зазначено вище, застосовується до зарплати, що не перевищує 2240 грн. У 2017 р. її розмір складає: $1600 * 0,5 = 800$ грн.

Дана сума базової ставки береться за 100%. І загалом застосовуються три види пільг:

- базова (100%) — 800,00 грн. ($1600 * 0,5$);
- 150% від базової — 1200,00 грн. ($800 * 1,5$);
- 200% від базової — 1600,00 грн. ($800 * 2$) [9].

Розмір ПСП та категорії громадян, які мають право на неї у 2017 році відображено у (Додаток Б).

Як зазначалося, розмір ПСП залежить від розміру заробітної плати, встановленої на 1 січня, а тому і не змінюється протягом року. Проте, вагомим недоліком є те, що номінальний рівень доходів населення може зростати у

зв'язку з плановим підвищенням заробітної плати та інфляцією грошової одиниці. Ще однією проблемою призначення ПСП у 2017 році є те, що вона застосовується до доходу, що не перевищує 2240 грн., тоді як рівень мінімальної заробітної плати становить 3200 грн., що по суті унеможливорює отримання права на пільгу платника з мінімальною з/п. Винятком є лише наявність 2-х та більше дітей.

Таким чином, оподаткування фізичних осіб є важливим та ефективним важелем для податкової системи, оскільки включає використання її фіскальних та регулюючих механізмів. Оподаткування доходів населення впливає на рівень життя громадян, добробут населення, а також на соціально-економічний розвиток країни в загальному.

2. Роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні дохідної частини бюджету.

Податок на доходи фізичних осіб є загальнодержавним податком. До 2011 року ПДФО у повному обсязі зараховувався до місцевих бюджетів, але з 2011 року порядок його розподілу між бюджетами змінився.

Тому, щоб оцінити фіскальну роль податку на доходи фізичних осіб для бюджету України доцільно спочатку визначити порядок його розподілу між державним та місцевим бюджетами у 2017 році.

Отже, згідно із Бюджетним кодексом України ПДФО розподіляється між бюджетами так:

1. До доходів Державного бюджету України (ст. 29 БКУ):

- 25 % податку на доходи фізичних осіб на відповідній території України (крім території міст Києва та Севастополя);
- 60 % - на території міста Києва.

2. До доходів місцевих бюджетів України (ст. 64 БКУ):

- 60% ПДФО по всій території України, крім міста Київ та Севастополь (крім пасивних доходів фізичних осіб (проценти на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, проценти на вклад (депозит) у кредитній спілці);
- 40% ПДФО у місті Києві (крім пасивних доходів фізичних осіб (проценти на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, проценти на вклад (депозит) у кредитній спілці);

3. До обласних бюджетів - 15% [2].

Проаналізуємо структуру податкових надходжень Зведеного бюджету України у 2012-2016 рр.

Загалом податки відіграють важливу фіскальну роль, та є стабільним джерелом наповнення бюджету, так як їх частка протягом останніх 5 років не

опускалася нижче 77% загального розміру надходжень Зведеного бюджету (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Структура податкових надходжень Зведеного бюджету України

Вид податку	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Податкові надходження до ЗБУ (у %), з них:	80,9	79,9	80,6	77,8	83,1
Податок на доходи фізичних осіб	15,3	16,3	16,5	15,3	17,7
Податок на прибуток підприємства	12,5	12,4	8,8	6,0	7,7
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	3,9	6,5	7,4	6,4	6,0
ПДВ	31,2	29,0	30,5	27,4	28,9
Акцизний податок	8,6	8,3	9,9	9,7	13,0
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	3,0	3,0	2,8	6,2	2,6
Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	3,9	1,3	1,3	1,1	5,4
Інші податкові надходження	2,5	3,1	3,4	5,7	1,8

у 2012-2016 рр.

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

Структура демонструє, що ПДФО займає другу позицію щодо наповнення бюджету серед податків, після ПДВ, а в системі прямого оподаткування – першу. Причому відсоткова динаміка є позитивною і, за винятком 2015 року, відбувалося лише збільшення частки ПДФО у загальній структурі податкових надходжень, на відміну від ПДВ та податку на прибуток підприємств, частка яких у загальній структурі зменшується. У 2012 році частка ПДФО становила 15,3 %, тоді як у 2016 році вже 17,7%, що свідчить про суттєвий фіскальний потенціал податку на доходи фізичних осіб.

Як свідчать дані (рис 2.1.) в цілому динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету є позитивною та мала стійку тенденцію до зростання протягом 2012-2017 років, а саме із 68 092 млн. грн. у 2012 році, до 178 440 млн. грн. на 30.09. 2017 року.

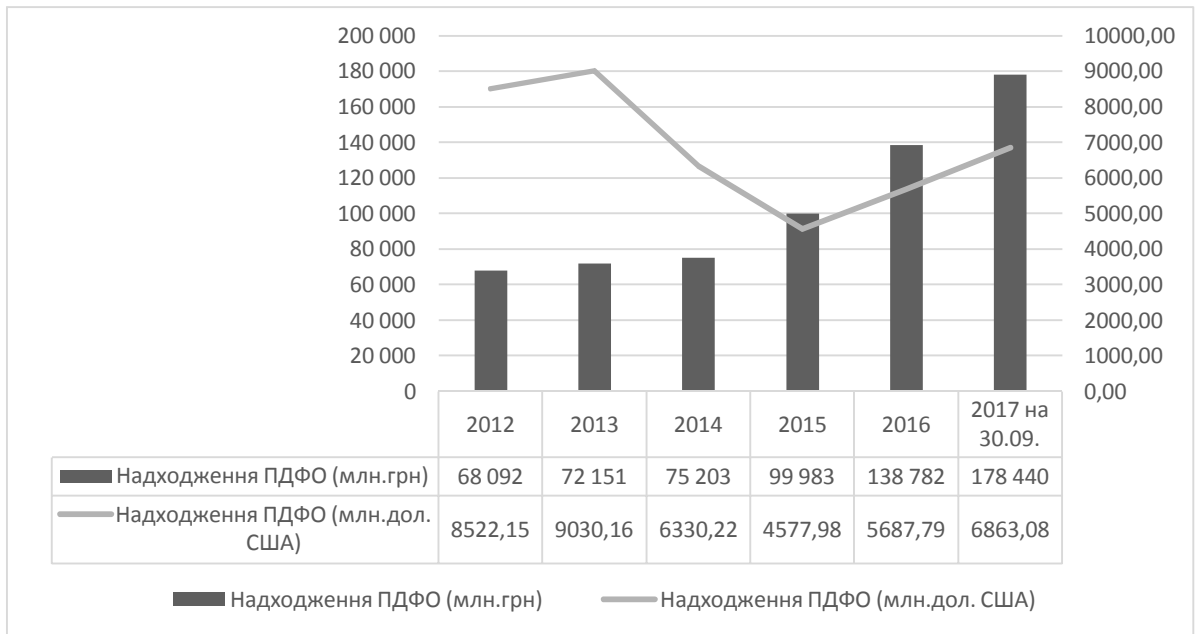

Рис. 2.1. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до Зведеного бюджету України у 2012-2017 рр. (млн. грн.) [3; 4; 5; 13].

Проте, якщо аналізувати надходження ПДФО у іноземні валюти – доларі США, то динаміка є протилежною.

Так, у 2012-2013 році при стабільному курсі 7,99 гривень за долар частка надходжень була найвищою за аналізований період та спостерігалось зростання показника із 8522,15 млн. дол. до 9030,16 млн. дол. США. Та вже починаючи із 2014 року, коли відбувся перший етап девальвації національної грошової одиниці частка ПДФО різко скоротилася до 6330,22 млн. дол. У 2015 році намічена негативна тенденція продовжилася і рівень показника досягнув мінімального значення за весь досліджуваний період, та порівняно із 2013 роком зменшився майже удвічі.

Починаючи із 2016 року надходження по ПДФО поступово зростали, на 30.09. поточного року їх частка вже становила 178 440 млн. грн. та 6863,08 млн. дол., що уже на 22,22% у гривневому еквіваленті та на 17,12% у доларовому

перевищувало річний показник 2016 року. Таке зростання можна пояснити підвищенням розміру мінімальної заробітної плати, також розширенням бази оподаткування ПДФО доходами відмінними від заробітної плати, відповідно до податкових реформ 2015-2016 років. Зокрема запровадження оподаткування пенсій та довічного грошового утримання дозволило мобілізувати до зведеного бюджету 2016 року додаткових 400 млн. грн., а зростання ставки на доходи у вигляді процентів на поточних або депозитних банківських рахунках та вкладах (депозитах) у кредитних спілках до 18% у 2016 році збільшило доходи бюджету на 7600 млн. грн [12].

Величина надходжень по ПДФО залежить від ряду чинників, зокрема:

- політика органів влади у сфері справляння податку;
- рівень зайнятості в країні та кількість платників податку;
- рівень тіньової економіки та легалізація доходів платників;
- величина мінімальної заробітної плати;
- фінансова грамотність та рівень податкової культури населення [17].

У I півріччі 2017 року надходження по ПДФО становили 34 600 млн. грн. Найбільшою складовою ПДФО є податок на доходи у вигляді заробітної плати. Його частка у I півріччі 2017 року 22 800 млн. грн., що становило 65,9% загальної величини надходжень. На другому місці доходи у вигляді військового збору 69 000 млн. грн. та відповідно 19,9%. Суттєву частку становлять доходи від оподаткування відсотків 32 000 млн. грн. та 9,3% (рис. 2.2.).

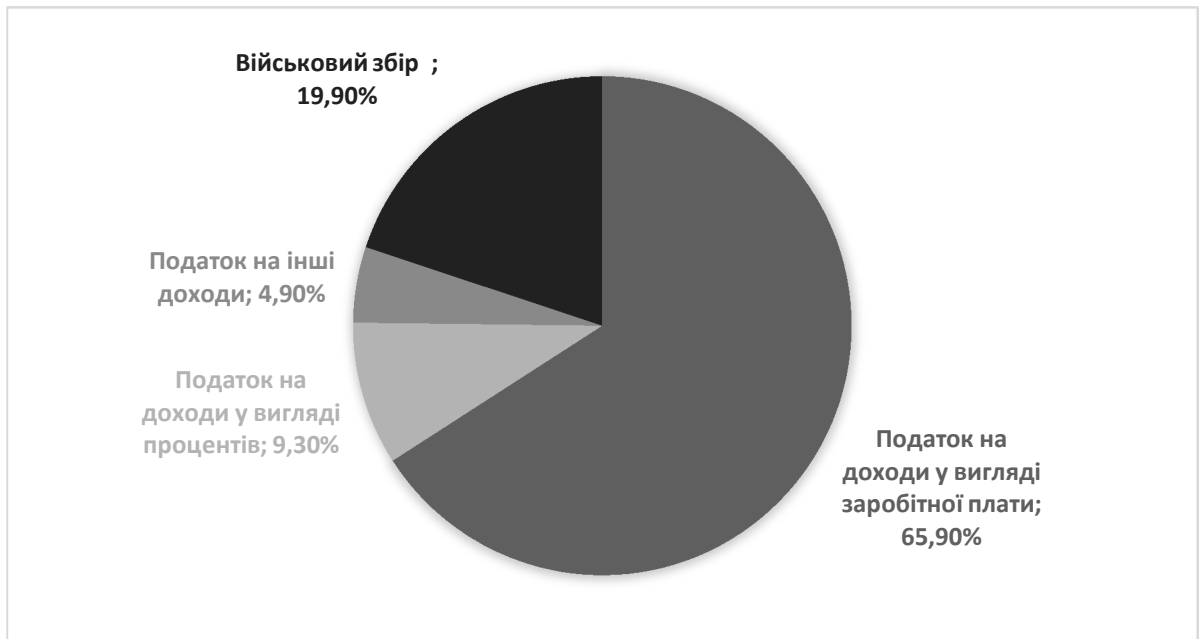

Рис 2.2. Структура надходжень податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету у I півріччі 2017 року [5].

Зростання надходжень по податку на доходи фізичних осіб свідчить про зростання номінальних доходів населення, якщо ж проаналізувати частку ПДФО у ВВП (табл. 2.2.), то також прослідковується позитивна, зростаюча динаміка, що може свідчити про процеси детінізації економіки в частині оподаткування доходів фізичних осіб. Окрім того зростання відсотку ПДФО у ВВП характеризує його стабільним джерелом поповнення дохідної частини бюджету.

Таблиця 2.2.

Характеристика податку на доходи фізичних осіб як фіскального показника

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (на 30.09)
Податок на доходи фізичних осіб, млн. грн	68 092	72 151	75 203	99 983	138 782	178 440
ПДФО у % до ВВП	4,8	5,0	4,8	5,1	5,8	6,9
ПДФО на одну людину, грн.	1492	1584	1655	2329	3246	4179
ПДФО на одного працюючого, грн.	3 345	3 536	4 161	6 081	8 526	10 963

Джерело: складено автором за даними [13].

Важливими для аналізу є показники податкового навантаження. Дані свідчать, що податкове навантаження на одного працівника зростає швидшими

темпами, аніж навантаження на одну людину. Якщо у 2012 році це відношення було менш ніж 2 до 1, то у 2017 воно становить майже 3 до 1, а це може означати, що громадяни зайняті у тіньовому секторі економіки, непрацевлаштовані офіційно та приховують свої доходи.

Отже, податок на доходи фізичних осіб є важливим бюджетоутворюючим елементом та має значний фіскальний потенціал. Пріоритетними завданнями держави мають стати зменшення масштабів бідності та недопущення надмірної диференціації населення за доходами. Високий рівень нерівності в доходах та бідності спричиняють соціальну напругу і соціальні конфлікти. Їх наслідком (особливо в умовах політичної нестабільності) є збільшення економічних ризиків і зниження інвестиційної привабливості країни, що неминуче уповільнює темпи економічного зростання.

3. Перспективи вдосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб на основі використання зарубіжного досвіду.

Побудова соціально-орієнтованої економіки та інтеграція в європейське співтовариство є стратегічною метою України, відповідно вдосконалення податкової системи має виходити саме з цієї мети. Тому податкова система України має бути гармонізованою із податковими системами зарубіжних країн.

Отже, необхідною є розробка такого податкового механізму, який би враховував інтереси платників і держави, а крім того, відповідав критеріям побудови податкових систем зарубіжних країн.

Система оподаткування доходів фізичних осіб, яка повинна бути адаптована до умов держави має важливе значення, так як є пріоритетною та впливовою на наповнення бюджету, а група платників ПДФО є найбільш чисельною. Проте сьогодні в системі адміністрування ПДФО в Україні існують певні проблеми та дисбаланси:

- неврахування зарубіжного досвіду справляння ПДФО;
- недосконалість законодавства в частині призначення ПСП у 2017 році (мінімальна заробітна плата – 3200, максимальний дохід за якого громадяни можуть розраховувати на ПСП – 2240);

- невідповідність справляння ПДФО окремим принципам побудови та призначення системи оподаткування;
- відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб;
- низький рівень фінансової грамотності та податкової культури населення;
- високий рівень корупції в країні;
- масове ухилення від сплати ПДФО;
- відсутня практика впровадження заходів щодо легалізації доходів громадян у тіньовому секторі економіки [16].

Тому при формуванні ефективного механізму оподаткування доходів фізичних осіб виникає необхідність врахування провідного зарубіжного досвіду.

Особливість та головна перевага податкових систем зарубіжних країн є прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб. Максимальні ставки податку з доходів громадян деяких європейських країн у 2017 році відображені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Максимальні ставки податку з доходів громадян європейських країн у 2017р.

Країна	Ставка у 2017 році
Франція	75%
Швеція	56,9%
Данія	55,6%
Іспанія	52%
Бельгія	50%
Португалія	48%
Великобританія	45%
Іспанія	45%
Німеччина	45%
Норвегія	39%
Італія	36%
Люксембург	29%

Джерело: складено автором за даними [6;11;16].

У Франції розрахунком податку на прибуток фізичних осіб займається податкова служба. Відповідно до податкової системи Франції усі доходи поділяються на 8 груп серед яких: плата за роботу за наймом; доходи від оборотного капіталу (відсотки і дивіденди); доходи від торговельної і промислової діяльності підприємств, які не є акціонерними товариствами; доходи від надання в оренду землі та будівель; сільськогосподарські доходи; некомерційні доходи (доходи осіб вільних професій), по кожній з яких існує своя методика розрахунку, а також застосовуються пільги та відрахування. Податок на доходи фізичних осіб розраховується не на окремого громадянина, а на родину. Розрахунок податку здійснюється за прогресивною шкалою від 5,5% до 75%. Максимальну ставку застосовують до доходу сім'ї розміром 1 000 000 євро, а неоподатковуваний мінімум складає 6011 євро в рік [16].

У Німеччині діє аналогічна французькій система оподаткування. Податок на заробітну плату вважається одним із найвагоміших у Німеччині. При стягуванні податку беруться до уваги види діяльності та податкові класи, використовуються податкові таблиці та карти. Загалом існує шість податкових класів, які групують платників залежно від їх сімейного стану, кількості зайнятих у сім'ї, наявності дітей, спільного чи окремого ведення бюджету сім'ї. Шкала ставок змінюється від 2,56% (на дохід у розмірі 9000-11500 євро в рік) до 45%. Доходи розміром менш ніж 9000 євро в рік оподатковуються за 0% ставкою [6;16].

У Великобританії оподаткування доходів фізичних осіб відбувається за шедулярною системою, яка вважається найбільш справедливою у світі. Згідно з системою дохід ділиться на декілька частин (шедули) залежно від джерела доходу, а кожна шедула оподатковується за окремим порядком. Таке окреме оподаткування доходів має на меті «настигнути доходи біля джерела».

Зокрема, шедула А об'єднує доходи від власності на землю, будівлі та подібні об'єкти; шедула В – доходи від лісових масивів, що використовуються

в комерційних цілях (за умови, що вони не оподатковуються шедулою D); шедула C – доходи від окремих державних цінних паперів, цінних паперів іноземних країн, що випускаються у Великобританії, за якими відсотки виплачуються в Англії; шедула D – прибутки від виробничої комерційної діяльності (в торгівлі, промисловості, сільському господарстві, транспорті), доходи осіб вільних професій, доходи від цінних паперів, що не обкладаються податком по шедулі C, доходи, отримані у вигляді відсотків по позиках, та доходи, одержані за кордоном і переведені в Великобританію; шедула E – трудові доходи, заробітну плату й пенсію; шедула F – дивіденди й інші доходи компаній, що розподіляються [11].

Неоподатковуваний мінімум (0% ставка) застосовується до річного доходу, що не перевищує 2790 фунтів стерлінгів, а податкові ставки становлять – 20%, 40%, 45% [16].

В Італії податком на доходи фізичних осіб оподатковуються приватні особи – резиденти і нерезиденти. Причому оподатковуються всі доходи резидентів, ті які отримані на території країни та за її межами, нерезидентів – лише доходи, отримані на території Італії.

Всі доходи платників поділяються на п'ять груп залежно від джерел їх надходжень. До першої групи відносяться доходи, отримані від земельної власності, споруд і ведення сільськогосподарської діяльності. Другу групу складають доходи від різних видів грошової ренти (відсотки за позиками, депозитними і поточними банківськими рахунками, по облігаціях й інших цінних паперах). В третій групі об'єднано усі трудові доходи, в тому числі і доходи осіб вільних професій. Четверта група складається з доходів від приватних комерційних підприємств. П'ята група об'єднує в собі прибуток від спекулятивного перепродажу землі, предметів мистецтва, нерухомості. Доходи кожної з груп оподатковуються окремо, за ставками 10%-36% [11].

В Іспанії під оподаткування підлягають усі доходи резидента, які він одержав за межами країни. Податок розраховується за прогресивною системою

за ставками від 24% до 52%. Максимальна ставка 52% застосовується до доходу 300 000 євро [16].

В Австралії функціонує п'ять ставок податку. Звільняються від оподаткування громадяни, за рік менші 6000 доларів. Громадяни ж, доходи яких перевищують 180 тисяч доларів, 45 % свого доходу віддають у державний бюджет.

В Канаді існує особистий прибутковий податок, який сплачується як на федеративному, так і на провінційному рівнях. На федеративному рівні не оподатковуються доходи нижчі 10382 доларів в рік, до інших доходів застосовуються 4 ставки:

1. 15% - 10382\$-41544\$;
2. 22% - 41545\$-83088\$;
3. 26% - 83089\$-128800\$;
4. 29% (максимальна ставка) - 128801\$ і вище.

На провінційному рівні застосовуються ставки у розмірі 7%-21%.

Ставки особистого прибуткового податку в США складаються з семи рівнів, а також залежать від сімейного статусу особи.

Розрізняють такі ставки податку у США – 10%, 15%, 25%, 28%, 33%, 35%, 39,6%.

Сімейні статуси – одна особа; подружжя із спільним декларуванням доходів, а також вдівець, вдова; подружжя з окремим декларуванням доходів; голова домогосподарства.

Відповідно найменшу частину свого доходу сплатить одна особа у розмірі 10%, за умови, що дохід не перевищує 9075 доларів у рік., для подружжя із спільним декларуванням доходів сума збільшується удвічі. Найвища ставка 39,6% застосовується до доходу однієї особи у розмірі, що перевищує 406 750 доларів у рік, подружжя із спільним декларуванням – 457 600 доларів, подружжя з окремим декларуванням – 228 800 доларів, голова домогосподарства – 432 200 доларів [6;11].

Незважаючи на те, що влада України намагається з року в рік реформувати та покращити систему оподаткування доходів громадян, вона все ж залишається недосконалою та має резерви зростання ефективності.

Для того, щоб збільшити податкові надходження до бюджету та покращити економічну ситуацію в країні, важливо здійснити зміни щодо зменшення податкового навантаження малозабезпечених громадян, здійснювати диференціацію ставок залежно від виду діяльності та розміру доходу, а також врахування сімейного стану платників, кількості зайнятих у сім'ї та кількості дітей. Першочерговими цілями мають стати введення неоподаткованого мінімуму замість сучасної податкової соціальної пільги, а також запровадження прогресивної шкали оподаткування. Такі заходи дозволять вирішити одну з основних соціальних проблем України нерівномірність розподілу доходів між бідними та багатими. Доцільним також може стати запровадження окремого оподаткування доходів домогосподарств. Удосконалення також потребує робота фіскальних органів, здійснення контролю за сплатою податків та ухилянням від їх сплати.

Підсумовуючи, важливо розуміти, що не варто копіювати провідний світовий досвід і впроваджувати його в Україні, необхідно консолідувати найкращі розробки зарубіжних систем оподаткування доходів, пристосовувати їх до українських реалій, та розробляти власну ефективну, справедливую, соціально спрямовану модель системи оподаткування доходів фізичних осіб.

Висновки

Подальший розвиток України як соціально-орієнтованої правової держави націленої на інтеграцію в європейське співтовариство визначатиметься рівнем розвитку усіх державних інститутів, зокрема й податкової системи. Отже, податкова система потребує приведення у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку, забезпечення достатнього обсягу сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої бюджетної політики.

Оподаткування фізичних осіб – це процес, який складається з таких етапів: визначення механізму оподаткування та нормативно-правового забезпечення, що визначають правила оподаткування в державі на основі відповідних податкових доктрин та концепцій економічного розвитку, процедури справляння податків на користь держави та механізмів контролю за дотриманням повноти відображення об'єктів оподаткування у обліку, достовірності нарахування та своєчасності сплати.

Головною проблемою в системі справляння ПДФО є те, що вона не є соціально справедливою та нейтральною по відношенню до платників. Так, як встановлення єдиної ставки на рівні 18%, а ставки на оподаткування дивідендів

ще значно нижчою – 5%, створює ситуацію, за якої частина населення з мінімальним чи середнім рівнями доходів, для яких основним, а часто і єдиним доходом є заробітна плата, сплачують значно більший обсяг податків у структурі власних витрат, ніж заможні верстви населення. Нерівномірне податкове навантаження, яке призводить до зростання розриву між бідними і багатими, свідчить про необхідність реформування механізму справляння ПДФО.

Характерними рисами ПДФО є також і те, що показник еластичності податку не пов'язаний з темпами економічного розвитку та вказує на поступове збільшення частки податку на доходи фізичних осіб в структурі ВВП. Невикористані значні ресурси сектору тіньової економіки як джерела податкових надходжень суттєво зменшують фіскальну ефективність податку на доходи фізичних осіб та створюють умови щодо невиправданого податкового навантаження на легальну економіку.

Для вирішення проблем, що стосуються оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, врахувавши зарубіжний досвід, необхідно вжити такі заходи:

1. Щодо збільшення прозорості та відкритості справляння ПДФО;
2. Підвищення рівня податкового контролю.
3. Розроблення механізму переходу доходів громадян до легальних із тіньової економіки.
4. Запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів;
5. Запровадження нульової ставки оподаткування для громадян із мінімальним рівнем доходів;
6. Призначення справедливих соціальних пільг громадянами, окремим сім'ям.
7. Розширення бази ПДФО за рахунок запровадження податку на розкіш, тобто оподаткування ювелірних виробів, виробів із хутра, картин та ін.
8. Підвищення рівня доходів фізичних осіб, шляхом створення додаткових робочих місць, інвестування економіки.

9. Перехід від розуміння ПДФО лише як фіскального інструменту до розуміння ПДФО як засобу підвищення суспільного добробуту, що діє на користь самих платників податку. Такий захід має на меті підвищення рівня податкової культури.

З огляду на це, важливим є реформування і подальше вдосконалення механізму оподаткування доходів фізичних осіб, а також пошук шляхів зростання фіскального й регулюючого потенціалу особистого прибуткового оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Безверхий К. Адміністрування ПДФО у 2016 році: новації законодавства / К. Безверхий // Науково-практичний журнал Бухгалтерський облік і аудит – 2015. – №12 – С. 26-35
2. Бюджетний кодекс України № 2456-17 від 01.11.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/shchomisyachnyu>
4. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/shchomisyachnyu>
5. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за січень-червень 2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/shchomisyachnyu>

6. Духновська Л. М. Вплив ставки податку на доходи фізичних осіб на доходи громадян України / Л. М. Духновська; Р. А. Пономаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17326/1/2.pdf>
7. Коцан Л. М. Соціально-регулююча роль оподаткування доходів / Л. М. Коцан // Серія Економічні науки – 2017. – №22. – Частина 2. – С. 88-91.
8. Податковий кодекс України № 2755-17 від 10.09.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?test=4/UMfPEGznhhlox.ZiwYQCLiHI4Rss80msh8Ie6>
9. Податкова соціальна пільга 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://byhgalter.com/podatкова-socialna-pilga-2017-xto-maye-pravo-yak-rozrahuvati>
10. Сідельникова Л. П., Найденко О. Є. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб / Л. П. Сідельникова, О. Є. Найденко // Економіка розвитку. - 2017. - № 2. - С. 86-96.
11. Танклевська Н. С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб / Н. С. Танклевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/264.pdf>
12. Фіскальні та соціальні ефекти реформування податку на доходи фізичних осіб в Україні // Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/2017-07-18-Fiskalni_ta_sots_efekty-Personal-income-tax.pdf
13. Ціна держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/#29>
14. Чугунов І. Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання / І. Я. Чугунов, А. Б. Ігнатенко // Фінанси України. — 2006. — №4. — С. 3—14.

15. Швабій К. І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики: монографія / К. І. Швабій. — Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2009. — 296 с.
16. Швець Ю. О. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС / Ю. О. Швець, Я. Ю. Бахметова // Глобальні та національні проблеми економіки. — Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського – 2017. – №17 – С. 771-775
17. Юрчишина Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України / Л. В. Юрчишина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/2855-5752-1-SM.pdf>

ДОДАТОК А

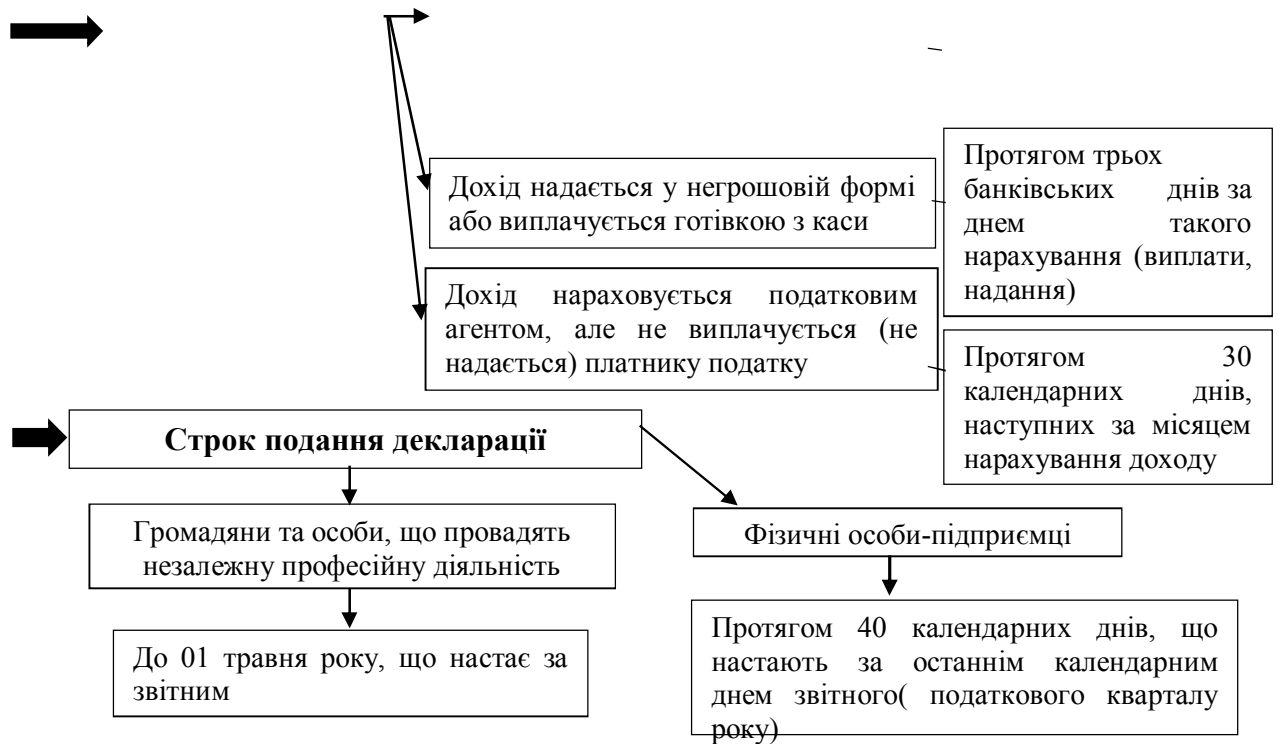

Рис. Механізм стягнення податку на доходи фізичних осіб у 2017 році в Україні [8].

ДОДАТОК Б

Розміри ставок ПСП та категорії платників, до яких вони застосовуються у 2017р.

Категорії платників ПДФО, які мають право на податкові соціальну пільгу	Розмір ПСП (у %)	Сума ПСП (у грн.)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Будь-який платник податку, чий дохід не перевищує 2240 грн. ✓ Платник, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, - у розрахунку на кожну таку дитину 	100	800
<ul style="list-style-type: none"> ✓ одинокі батьки, вдови (вдівці) або опікуни, піклувальники, утримувачі дитину-інваліда - у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років; ✓ є особи, віднесені законом до першої або другої категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи; ✓ учні, студенти, аспіранти, ординатори, ад'юнкти; ✓ є інвалідом I або II групи, у тому числі інваліди з дитинства; 	150	1200

<ul style="list-style-type: none"> ✓ особа, якій присуджено довічну стипендію як громадянина, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів; ✓ учасник бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на якого поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту". 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Герої України, Радянського Союзу, Соціалістичної Праці або повним кавалером ордена Слави чи ордена Трудової Слави, особою, нагородженою чотирма і більше медалями "За відвагу"; ✓ учасники бойових дій під час Другої світової війни або особи, які у той час працювали в тилу, та інваліди I і II групи, з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"; ✓ колишні в'язні концтаборів, гетто та інших місць примусового утримання під час Другої світової 	200	1600

Продовження додатку Б

<ul style="list-style-type: none"> ✓ війни або особи, визнані репресованими чи реабілітованими; ✓ особи, які були насильно вивезені з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що перебували у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною та її союзниками; ✓ особи, які перебували на блокадній території колишнього Ленінграда (Санкт-Петербург, Російська Федерація) у період з 8 вересня 1941 року по 27 січня 1944 року. 		
---	--	--

Джерело: складено автором за даними [8;9].

